

УДК 005.34 : 334. 722.8 (477)

Н. С. ОРЛОВА

СПЕЦИФІКА РОЗВИТКУ УКРАЇНСЬКОЇ МОДЕЛІ КОРПОРАТИВНОГО УПРАВЛІННЯ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Досліджено умови та особливості розвитку моделі корпоративного управління в Україні та розроблено етапи подальшого формування моделі корпоративного управління в умовах інформаційного суспільства.

Ключові слова: модель корпоративного управління, інформаційне суспільство, державна інформаційна політика.

Terms and features of development of corporate management model have been investigated in Ukraine and the stages of the further forming of corporate management model have been developed in the conditions of information society.

Key words: corporate management model, informative society, public informative policy.

Протягом останнього двадцятиріччя у світі відбувається процес формування інформаційного суспільства, а тому все більше розвиваються обчислювальні та інформаційні мережі. Інформаційне суспільство є чинником розвитку корпоративних відносин як в окремій країні, так і в міжнародному просторі.

На сьогодні можна стверджувати, що в Україні національна модель корпоративного управління перебуває на етапі свого активного становлення й розвитку. Але в міжнародному просторі постійно змінюються чинники, які впливають на реалізацію державної політики щодо впровадження елементів інформаційного суспільства. Ці тенденції обумовлюють формування нових напрямків розвитку корпоративних відносин у країні та сучасних механізмів розвитку вітчизняної моделі корпоративного управління, які мають бути спрямовані на забезпечення ефективності діяльності корпоративних учасників, захист інтересів акціонерів та інших зацікавлених осіб, моніторинг діяльності корпорацій, впровадження інформаційних технологій у діяльність корпорацій, реалізацію виходу корпорацій на міжнародні ринки.

Теоретичним висвітленням питань розвитку механізмів корпоративного управління в Україні займаються такі науковці, як О. Поважний, В. Євтушевський, К. Ковальська, А. Козаченко, А. Воронкова, Л. Балабанова. У роботах С. Дзюби, С. Чукута, Ю. Бажал було досліджено міжнародний досвід розвитку інформаційної інфраструктури країни та державна політика розвинутих країн, які успішно застосовують технології інформаційного суспільства.

Але для розвитку ефективних корпоративних відносин в Україні актуальними залишаються проблеми, пов'язані з формуванням напрямків вітчизняної моделі корпоративного управління, яка зможе зайняти гідне місце в сучасному інформаційному просторі.

Мета статті полягає у визначенні етапів формування вітчизняної моделі корпоративного управління на основі дослідження особливостей моделей

інформаційного суспільства для покращання ефективності діяльності корпорацій України в міжнародному просторі.

Корпоративна діяльність в умовах глобалізації інформаційної економіки набуває нових форм, які зумовлюють виникнення додаткових інструментів не тільки макроекономічного впливу, але й внутрішнього корпоративного управління.

Кожна країна має свою власну модель корпоративного управління, характерні риси якої обумовлені особливостями національного менеджменту. Моделі відрізняються за складом учасників, згідно із законодавчою базою, що регулює їхні взаємовідносини. У міжнародному просторі умовно виділяють дві моделі управління інформаційним суспільством (табл.) [1].

Таблиця

Модель	Характеристика
Західна модель (США, Канади, Великої Британії, Німеччини, Франції, країн Північної Європи)	<p>Узагальнює стратегії і програми індустріально розвинених країн. У рамках означеної моделі виділяється американо-англійська і модель континентальної Європи.</p> <p><i>Американо-англійська модель</i> визначається загальною концепцією соціально-економічного розвитку, яка передбачає превалювання приватного сектору над функціями держави в усіх напрямках розвитку суспільства. Модель передбачає інтенсивний розвиток електронних комунікацій для встановлення соціальних, політичних, культурних зв'язків у суспільстві. Специфічною рисою американо-англійської моделі інформаційного суспільства є вплив чинного законодавства на розвиток перспективних галузей економіки, права інтелектуальної власності, соціального захисту населення.</p> <p><i>Європейська модель</i> інформаційного суспільства відрізняється стратегією європейської інтеграції, поняттям «об'єднаної Європи», пошуками рівноваги між контролем держави і стихією ринку, динамічним поєднанням державних інтересів і прагнень приватного та корпоративного бізнесу із врахуванням того, що роль кожного з них може змінюватися в часі. Характерними рисами європейської моделі виступають варіативність і політична спрямованість програм побудови інформаційного суспільства для різних країн, обумовлених новою європейською геополітикою, становленням інформаційної (інтелектуальної) економіки, різними можливостями постіндустріального розвитку</p>
Азійська модель (країни Азійсько-Тихоокеанського регіону)	<p>Спрямована на вдосконалення системи корпоративного управління за принципом ієрархічної піраміди, в основі якої лежать три принципи: <i>оп</i> (вдячність), <i>гігі</i> (відповідальність), <i>ва</i> (гармонія). Означені принципи виражають угоду про взаєморозуміння і взаємодопомогу вищого і нижнього рівнів управління. Ця модель використовує пріоритетний розвиток інформаційних технологій і впровадження інформаційних послуг у всі сфери життєдіяльності країни. В основі моделі – альтернативний соціально-економічний розвиток регіону, конкуренція із Заходом, утвердження власних ціннісних орієнтацій, зв'язок між культурними традиціями (освіта, виробнича дисципліна, відданість корпорації, довіра, сімейна гармонія) і соціальними трансформаціями.</p> <p>Індійська модель – головним пріоритетом на шляху до інформаційного суспільства передбачає розвиток внутрішніх людських ресурсів. Особливості побудови інформаційного суспільства в Індії – це обережність та послідовність, а також опора на національні культурні традиції.</p> <p><i>Младозазійська модель</i> виступає як стратегія регіону Східної і Південно-Східної Азії – епіцентру індустріального та інформаційного розвитку, до якого належать Південна Корея, Тайвань, Сінгапур і Гонконг, а в останні роки наближаються Таїланд, Малайзія, В'єтнам. Ця модель – трансформована японська ідея, успіх якої в підтриманні стабільного макроекономічного і політичного середовища та співробітництві держави з приватним капіталом</p>

Доведено, що національні та регіональні особливості країн, які розбудовують інформаційне суспільство, впливають на специфіку його становлення і розвитку, що є важливим для подальшого дослідження цього процесу.

Сьогодні очевидним є той факт, що розбудова інформаційного суспільства в Україні повинна здійснюватись на підґрунті адекватного інституційного забезпечення його розвитку. Існує багато спільних рис корпоративного управління, що дозволяє фахівцям у галузі акціонерно-корпоративних світових процесів виокремити три основні моделі корпоративного управління:

1) англо-американська модель, в якій важливу роль відіграють незалежні та саморегулятивні організації, а відносини акціонерів між собою та з корпорацією чітко визначені на рівні законодавства та локальних корпоративних актів;

2) континентальна (європейська), заснована на банківській системі (банки виступають кредиторами, голосуючими агентами, депозитаріями), акціонерах і працівниках;

3) японська модель, що ґрунтується на тісному зв'язку з ключовим банком і фінансово-промисловою мережею (кейрецу) [2].

Перевагою англо-американської системи є мобільність інвестицій і швидкий відтік капіталу з неефективних галузей в ефективні. Недоліком цієї системи є націленість корпорацій на дохідність акцій, інколи на шкоду стратегічному розвитку. У цілому американська модель ефективна в період інноваційного розвитку економіки.

Економічний ефект континентальної моделі має більше переваг: акціонери націлені на реалізацію довгострокової стратегії, прагнуть досягнути високої стійкості та стабільності ділових зв'язків. Але в цієї моделі є низка недоліків, зокрема, відносно низька гнучкість, неможливість прийняти швидко рішення про ліквідацію або продажу неефективного бізнесу, про скорочення штатів тощо [Там же].

Цікавим для України є також досвід інших відносно “молодих” країн в інформаційному та економічному розвитку, а саме: Литви, Польщі, Угорщини, Словаччини, Словенії та Румунії, в яких створення керуючих органів у сфері корпоративного управління в інформаційному суспільстві є позитивною практикою [1]. Для України вивчення досвіду саме цих держав є найбільш оптимальним, оскільки вони знаходяться у “спільній” географічній зоні; мають практично ті ж проблеми, переваги та недоліки, завдання та пріоритети та, мабуть, і амбіції, що сьогодні у свій спосіб існують і в Україні; зробили лише перші кроки у процесі формування органів інформаційного суспільства, визначили пріоритети інформаційної політики, частково сформували законодавство галузі, визначили розміри фінансування галузі у державних та місцевих бюджетах, окреслили вектори інтеграції у глобальне інформаційне співтовариство [4].

Недостатня ефективність державної інформаційної політики України в сучасному міжнародному просторі (рис. 1 [3]) негативно впливає на формування моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві. Правові, організаційні та економічні засади державної інформаційної політики повинні стати головними у формуванні стратегії розвитку інформаційного суспільства в Україні.

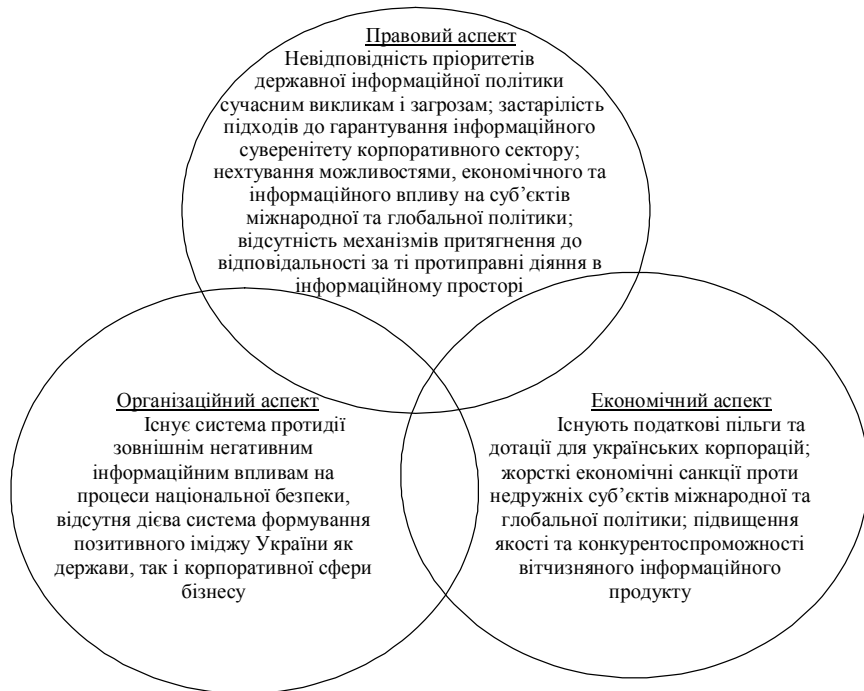

Рис. 1. Недоліки державної інформаційної політики в Україні

Основними умовами переходу України до інформаційного суспільства є такі:

- розвиток електронного урядування як основи інформаційного суспільства;
- удосконалення концепції нормативно-правового переходу, що є основою державного впливу на цей процес;
- пріоритетний розвиток існуючих і створення нових спеціалізованих мережевих структур і технологій, котрі б відповідали вимогам часу і міжнародним стандартам;
- забезпечення загальнодержавної інформаційної підтримки процесу переходу країни до інформаційного суспільства;
- упровадження та дотримання міжнародних стандартів корпоративної соціальної відповідальності (КСВ).

Визначивши основні умови розвитку корпоративного управління, проблеми державної інформаційної політики, можливості міжнародного впливу на державне регулювання корпоративного сектору, можна сформувати головні складові елементи української моделі корпоративного управління (рис. 2).

Виходячи з обраних основних елементів моделі корпоративного управління та виявлених чинників розвитку інформаційного суспільства, можна розробити основні п'ять етапів формування української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві (рис. 3).

Рис. 2. Структурні елементи моделі корпоративного управління України

На першому етапі визначається державна політика щодо розвитку корпоративного управління (КУ) в інформаційному суспільстві. Далі проводиться аналіз чинників розвитку корпоративного управління в Україні, які умовно можна поділити на внутрішні та зовнішні. До внутрішніх чинників розвитку КУ можна віднести розвиток законодавчої бази, інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ), захист прав інвесторів, дотримання міжнародних стандартів у діяльності корпорацій, корпоративна прозорість корпоративних відносин. Зовнішні чинники (загальні) включають елементи розвитку зовнішнього середовища, в якому функціонує корпорація. До них можна віднести розвиток фінансового ринку України та можливість доступу до інвестиційного капіталу.

На третьому етапі досліджується взаємодія основних учасників корпоративних відносин. Даний аналіз (можна назвати аналіз системи корпоративного партнерства) включає дослідження таких елементів: корпоративні цінності, корпоративний стиль управління, довіра населення, рівень КСВ, узгодженість дій влади, зацікавлені особи; склад учасників корпоративних відносин тощо.

На четвертому етапі формування української моделі корпоративного управління проводиться оцінка ефективності КУ в інформаційному суспільстві. Оцінка проводиться за показниками КУ міжнародних стандартів, з визначенням е-індексів: індекс цифрових можливостей або цифрової перспективи (DOI), індекс мережевої готовності (NRI), індекс інформаційного суспільства (ISI), індекс цифрового доступу (DAI), індекс цифрового поділу (DDI), індекс поширеності ІКТ (ICTDI).

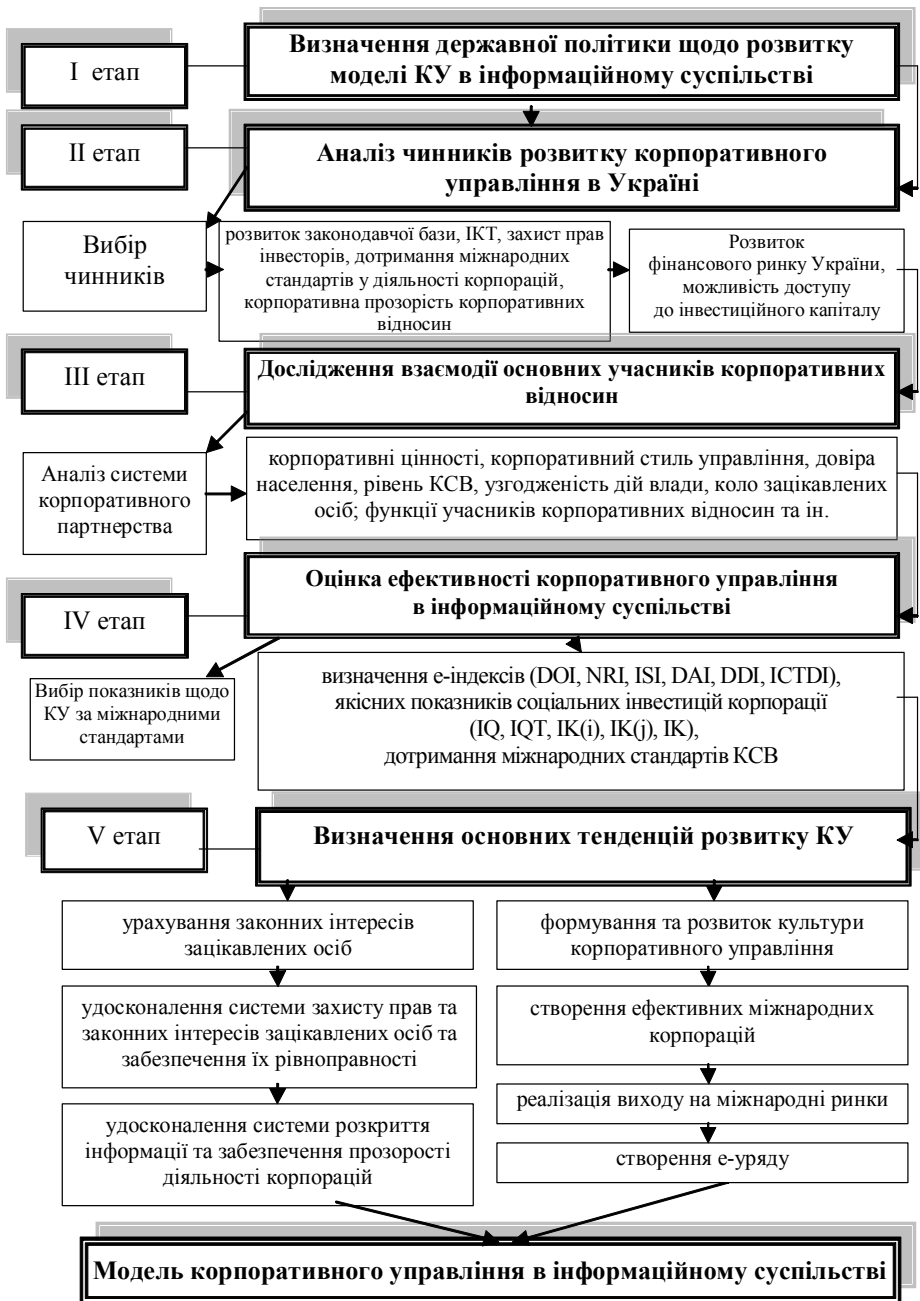

Рис. 3. Етапи формування української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві

Необхідним на даному етапі є визначення якісних показників соціальних інвестицій корпорації (IQ, IQT, IK(i), IK(j), IK), також проводиться аналіз дотримання корпораціями міжнародних стандартів КСВ (Глобальний договір, Принципи ведення бізнесу, розроблені “Круглим столом в Ко”, Хартія Кейданрен про гідну корпоративну поведінку тощо).

П'ятий етап характеризується визначенням основних тенденцій розвитку КУ, серед яких можна виділити головні: урахування законних інтересів зацікавлених осіб; удосконалення системи захисту прав і законних інтересів зацікавлених осіб та забезпечення їх рівноправності; удосконалення системи розкриття інформації та забезпечення прозорості діяльності корпорацій; формування та розвиток культури корпоративного управління; реалізація виходу на міжнародні ринки; створення е-уряду.

Цілком очевидно, що українська модель корпоративного управління перебуває у стадії формування. Існує відповідно тенденція розвитку міжнародних корпоративних відносин в умовах інформаційного суспільства, яка містить у своєму складі елементи різних моделей світу.

Головним завданням розвитку сучасної української моделі корпоративного управління в інформаційному суспільстві все ще залишається створення ефективних конкурентоспроможних корпорацій. Це можливо тільки за умов упровадження основних принципів розвитку інформаційного суспільства в Україні: можливість створення, отримання, використання та розповсюдження інформації; об'єктивність, достовірність, повнота і точність корпоративної інформації; гармонізація інтересів людини, суспільства та держави в інформаційній діяльності; обмеження доступу до інформації виключно на підставі закону; мінімізація негативного інформаційного впливу та негативних наслідків функціонування ІКТ; інформаційна безпека; гармонізації інформаційного законодавства країни з міжнародними нормами інформаційної відкритості.

Література:

1. Завтра: Світ, Україна, Я / Огляд актуальної наукової дискусії ; Ін-т демографії та соціальних досліджень НАН України // Всеукраїнська експертна мережа. – Режим доступу : <http://www.experts.in.ua/baza/analytic/index.php?ELEMENT_ID=27945>
2. Колосова Л. Корпоративне управління в умовах інформаційної економіки: проблеми та перспективи / Л. Колосова // Юридичний журнал. – 2008. – № 4. – Режим доступу : <<http://www.justinian.com.ua/article.php?id=2923>>
3. Корх О. Публічне управління процесами інформаційної безпеки держави / О. Корх, А. Решетніченко, В. Романенко // Суспільна політика. – Режим доступу : www.nbu.gov.ua/portal/soc_gum/Pubupr/2010/2010-2/doc/2/04.pdf
4. Пожуєв В. Стратегічні цілі і задачі переходу України до інформаційного суспільства / В. Пожуєв // Гуманітарний вісник ЗДІА. – 2009. – Вип. 39. – С. 4–20.
5. Скалацький В. Інформаційне суспільство: сучасні теорії та моделі (соціально-філософський аналіз) : автореф. / В. Скалацький // Соціологія. Демографія, Бібліотека українських авторефератів. – 2006. – Режим доступу : <http://librar.org.ua/sections_load.php?s=sociology_demography&id=124&start=1>

Надійшла до редколегії 01.06.2011 р.